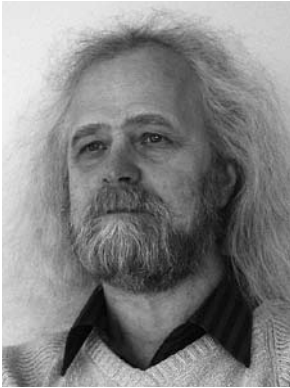

Kulturlivets etnografi

ALF ARVIDSSON är professor i etnologi vid institutionen för kultur- och medievetenskaper, Umeå universitet. Hans forskning är främst inriktad mot musik och folkligt berättande. År 2011 utkom *Jazzens väg* inom svenskt musikliv.

Spänningen mellan kultur och samhälle, eller kultur och vardagsliv, eller ”det snäva” och ”det vida” kulturbegreppet, är något som uppmärksammas kontinuerligt inom den akademiska världen sedan 1960-talet. Trots det framstår forskningen inom området som något som skett sporadiskt, ryck- och punktvis, och med marginaliserad status oavsett vilket ämne den utförts i. Här behövs en forskning som med utgångspunkt i empiri kan formulera nya begrepp och modeller för att utveckla fältet. För trots medvetenhet om fenomenet finns det fortfarande en polarisering mellan å ena sidan en estetiskt formulerad forskning om konstarter med verk, konstnär och genre i centrum och samhället som en möjligen närvarande men oftast oproblematiserad kuliss, och en forskning med samhällsvetenskapliga och kulturpolitiska frågeställningar där konstverkens innehåll och betydelser alltför ofta reduceras till kulturvanestatistik. Kort sagt, studiet av samspelet mellan kultur och samhälle behöver utvecklas mer.

En av de möjliga vägarna att gå vill jag kalla kulturlivets etnografi, det vill säga att beskriva kulturlivet som en mängd av olika processer och olika flöden (av konstverk, människor, uppmärksamhet, pengar och andra resurser), med sin egen vardag, organisationsformer och egna logiker. Etnografi blir i detta sammanhang att utgå från beskrivningar av agerande individer och konkreta situationer, och relatera dem till en mer övergripande samhällsanalys. Men i en sådan etnografi måste också ingå att studera förväntningar på konstverkens form och innehåll, det vill säga de estetiska normer som den aktuella konstproduktionen och -konsumtionen skapas inom eller i relation till.

Vi har inom forskningsprogrammet Musikskapandets villkor – mellan kulturpolitik, ekonomi och estetik¹ arbetat med några frågeställningar som är relevanta i detta

sammanhang, och programmet kan därför ses som ett pilotprojekt. Här har vi främst studerat musikskapare som betonar den konstnärliga dimensionen före den ekonomiska – eller snarare, förväntas göra det; vad som förenar dem (tonsättare, jazzmusiker, folkmusiker, singer/songwriters, rockmusiker etc.) är att de som individer eller representanter för kategorier placeras in i sammanhang där kulturellt kapital är giltigt och popularitet och kommersiella logiker har underordnad betydelse.

En frågeställning är i vilka situationer som musik "görs" – det vill säga, vilka sammanhang ska musiken skapas för och uppmärksammas inom, och vilka är de betydelsefulla aktörerna? Här inbegrips både konserter, festivaler, radioprogram (och det handlar om "rätt" konserter etc!), men också omskrivandet på kultursidor, inkludering i musikhögskolors verksamhet och kulturrådets utlysningar och fördelningar.

En följdfråga handlar om vilken musik som blir möjlig att skapa för dessa situationer och inom dessa relationer. Här finns både de möjligheter och begränsningar som det fysiska rummet och den aktuella tidsrymden erbjuder, men också betydelsen av tillgängliga personresurser – och särskilt viktigt är vilka förväntningar som finns på vilka egenskaper musiken ska förmedla. Här blir bilden varierande med olika musikgenrer (jazz, folkmusik, modern konstmusik...) vad gäller t.ex. traditionsmedvetenhet, virtuositet, formell stringens; det avgörande är att konstverket måste uppfylla yttre förväntningar, inte minst gällande viss originalitet.

En frågeställning handlar om hur individen etablerar sig som aktör på fältet, och fortsätter att kvalificera sig. Vårt samhälle

premierar individuell originalitet hos konstnärer, samtidigt som de förutsätts tala för och till andra. Denna frågeställning leder både till frågor om hur individuell stil och personlig utveckling förutsätts vara synliga i individens samlade produktion, och frågor om hur musikskaparens relation till sin publik ser ut.

För musik, och på samma sätt för andra konstarter, kan man alltså ställa frågor om konstens materialisering, dess materiella förutsättningar och mänskliga aktörer, i relation till system av värderingar som den existerar i relation till – vilket innefattar såväl värderingar om konstnärlig form som om konstens roll i samhället.

Det finns också frågeställningar av mer generell karaktär som är viktiga att uppmärksamma med ett helhetsperspektiv på kulturlivet. Inte minst jämförelser mellan olika konstarter (och dessutom, skapandet av olikhet bakom olika "arter" inom konstområdet) kommer att vara värdefulla. Hur definieras "kulturlivet" – inte så mycket en fråga om att avgränsa ett forskningsobjekt, men snarare ett problem att utforska: hur konstrueras "kulturlivet" genom kulturpolitik, kulturjournalistik, högre och lägre utbildning, i de dagliga kulturevenemangen och vilka människor och vilka konstnärliga former inkluderas och exkluderas? Vidare: hur kvalificerar något som en konst, och hur kvalificerar den i sin tur för en plats i kulturlivet – och på vilken nivå? Och: när är det viktigt att upplösa gränserna mot massmedial populärkultur och amatörbaserad folklig kultur, och när och hur återupprättas dessa gränsdragningar?

Den teoretiska grunden för mitt resonemang innehåller inte några avancerade överraskningar, utan handlar om att foga samman två traditioner – den samhällsvetenskapliga med Howard Beckers *art*

world – begrepp och Pierre Bourdieus modeller för kulturens fält och konstens regler, och de estetiska vetenskapernas genre-, form- och performanceanalyser (Briggs & Bauman 1992; Dowd, Stevenson & Strong 2006; Schechner 1988).

Avslutningsvis vill jag peka på ett par fallgror inom denna typ av forskning. Ett återkommande problem i diskussioner av "kultur och samhälle" är risken för reduktionism – där en färdig samhällsanalys är utgångspunkt och det konstnärliga skapandet blir bekräftelser och illustrationer av något redan etablerat. Här är då värt att poängtera konstens karaktär av möjligheternas rum, där alternativa positioner och praktiker kan gestaltas och därigenom bli tillgängliga att tänka som samhällsligt möjliga; konsten är inte självklart något som reflekterar samhället, utan kan lika gärna vara plats för *reflektion över samhället*.

En annan risk som är närliggande den förra är tendensen att uppfatta alla konstnärliga uttryck som grundade i realismens modus, vilket både kan få till resultat att ironi, fantasi, dystopi etc missas i analysen. Tendenserna att substituera studiet av musik med studiet av musikens sångtext – och låtsas som att all instrumentalmusik inte existerar – eller att enbart uppmärksamma föreställande bilder och dansuttryck är del av samma felgrepp.

NOT

¹ Programmet löper 2009–2013 och är ett samarbete mellan Umeå universitet, institutionen för kultur- och medievetenskaper och Statens Musikverk, Svenskt Visarkiv. Projektet är finansierat av Vetenskapsrådet; deltagare är Alf Arvidsson (projektledare), Susanne Holst och Marika Nordström, Umeå och Dan Lundberg, Svenskt Visar-

kiv – dessutom har Ingrid Åkesson haft en postdoc-tjänst vid humanistiska fakulteten i Umeå kopplad till projektet. Se presentation på <http://www.kultmed.umu.se/om-institutionen/personal/alf-arvidsson/musikskapandets-villkor/>.

REFERENSER

- Becker, Howard S., 1982. *Art Worlds*. Berkeley: University of California Press.
- Bourdieu, Pierre, 1993. *The Field of Cultural Production: Essays on Art and Literature*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, Pierre, 1996. *The Rules of Art: Genesis and Structure of the Literary Field*. Cambridge: Polity Press.
- Briggs, Charles & Bauman, Richard, 1992. "Genre, textuality and social power", in *Journal of Linguistic Anthropology*, vol. 2 no. 2, pp. 131–172.
- Dowd, Gavin; Stevenson, Lesley & Strong, Jeremy (eds.), 2006. *Genre Matters: Essays in Theory and Criticism*. Bristol: Intellect Books.
- Schechner, Richard, 1988. *Performance Theory*. New York: Routledge.

SUMMARY

An Ethnography of Culture Life

This article proposes intensified studies in "culture life" or "the Arts" by way of an ethnography inspired by Howard Becker's model of Art Worlds and focusing on how, where and by whom arts are made. This includes the situation where artists, brokers, audiences and critics meet but also the inclusion in criticism, academic education and art grants systems. A focus on situations would take notice of how the premises and present actors in the situation put limitations on but also can be seen as productive forces making art works possible and affecting their formal structures. Furthermore, a comparative perspective on how arts using different media and affecting different senses are put on equal standing within a "high culture" concept is important in order to grasp the position of the arts in society today.